
OPIKSELUHUOLLON KÄSIKIRJA

Esiopetuksen, perusopetuksen ja lukion opettajille sekä opiskeluhoollon toimijoille

1 KÄSIKIRJAN KÄYTTÄJÄLLE

Tämä käsikirja on vuonna 2011 tehdystä käsikirjasta päivitetty versio. Päivityksen tarve on syntynyt lainsäädännön uudistusten myötä. Aiemmin oppilas- ja opiskelijahuoltoa on säädelty niin kutsutuissa koululaissa, nyt voimassa on Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (2187/2013). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulo on tuonut mukanaan monia muutoksia ja on tarpeen päivittää kunnan omaa käsikirjaa vastaamaan nykyisiä vaatimuksia.

Käsikirjan tavoitteena on yhtenäistää sekä antaa ohjeita toimivan ja voimassaolevan lainsäädännön mukaisen opiskeluhuollon toteutumisen takaamiseksi kaupungin kouluissa ja lukiolla. Käsikirja on tarkoitettu koulujen kaikille toimijoille. Oppilas- ja opiskelijahuollosta käytetään oppaassa käsitettä *opiskeluhuolto*, joka koskee esi-, perus- ja toisen asteen opetusta. Samoin käsikirjassa sekä oppilasta, että opiskelijaa kuvataan *opiskelijoina* lukemisen helpottamiseksi. Käsikirjassa esitellään opiskeluhuollon periaatteita, muuttuneita toimintamalleja sekä opiskeluhuollon toimijoita. Tässä käsikirjassa pyritään antamaan konkreettisia toimintaohjeita kaikille lasten ja nuorten kanssa kouluilla työskenteleville.

Esitellyt opiskeluhuollon toimintaohjeet ja -periaatteet ovat voimassa olevan lainsäädännön mukaiset. Oppaan lähteinä on käytetty Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Opetushallituksen oppaita opiskeluhuoltoon liittyen sekä ohjaavaa normistoa. Lisäksi on konsultoitu lastensuojelun lainsäädännön asiantuntijaa ja hyödynnetty ”Oppilashuoltotyö sujuvaksi” –koulutuksen (2017) antia.

Opiskeluhuollon järjestäminen ja toteuttaminen koskee kaikkia kouluilla työtään tekeviä osan ollessa opiskeluhuollon toimijoita ja osan taas opetushenkilöstöä tai muita koulun henkilökuntaan kuuluvia. Tämä käsikirja auttaa selkeyttämään omaa roolia ja tuntemaan muiden toimijoiden roolia, jotta yhdessä on mahdollista luoda laadukasta opiskeluhuoltoa.

SISÄLLYS

1	Käsikirjan käyttäjälle	2
	Sisällys.....	3
2	Johdanto	4
3	Opiskeluhoolto lyhyesti	5
4	Yhteisöllinen opiskeluhoolto	6
5	Yksilökohtainen opiskeluhoolto	7
5.1	Yksilönsuoja opiskeluhoollossa	7
5.2	Koulu- ja opiskeluterveydenhoolto	8
5.3	Opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelut	9
5.4	Monialainen asiantuntijaryhmä	10
6	Opiskeluhoolto ja pedagoginen/kolmiportainen tuki	11
7	Opiskelijan asema	14
8	Opiskeluhoollollinen huoli	14
8.1	Kun huoli havaitaan	15
8.2	Huolen puheeksi ottaminen	16
9	Opiskeluhoolto ja muut toimijat	17
9.1	Yhteistyötahoja.....	17
9.2	Yhteistyö	18
10	Liitteet.....	20
	LIITE 1. Opiskeluhoollon toimijat.....	20
	LIITE 2. Pedagoginen vai opiskeluhoollollinen polku.....	21
	LIITE 3. Opiskeluhoollon tuen polku	22
	LIITE 4. Opiskelijan ohjaus opiskeluhooltoon	23
	LIITE 5. Huolen vyöhykkeet	24
	LIITE 6. Yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä.....	25
	LIITE 7. Yksilökohtaisen opiskeluhoollotapaamisen lupa-asiakirja	26
	LIITE 8. Opiskeluhoollotkertomus	27
	LIITE 9. Lupa oppilasta/opiskelijaa koskevan tiedon luovuttamiseen	28
	LIITE 10. Lastensuojeluilmoitus	29

2 JOHDANTO

Opiskeluhoiltoa on sekä perusopetuslaissa tarkoitettu oppilashuolto että lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu opiskelijahuolto. Opiskeluhoiltoon kuuluvat oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukainen opiskeluhoilto ja opiskeluhoillon palvelut. Opiskeluhoilto on eriytetty *yhteisölliseen* ja *yksilölliseen* opiskeluhoiltoon, mutta yhtä kaikki opiskeluhoilto tavoittelee oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaamista ja turvallista kouluympäristöä, joka huomioi oppilaiden ja opiskelijoiden yksilölliset tarpeet.

Yhteisöllisellä opiskeluhoiltoyöllä tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista. Toimivaan opiskeluhoiltoon kuuluu kiinteästi monialainen yhteistyö, eli opiskeluhoiltoa tehdään opettajien, erityisopettajien, rehtorin, ohjaajien, kuraattorin, psykologin ja terveydenhoitajan toimesta yhteisesti.

Yksilökohtainen opiskeluhoilto taas on yksittäiselle oppilaalle annettavia terveydenhuollon palveluita, kuraattori- ja psykologipalveluita sekä monialaista yksilökohtaista opiskeluhoiltoa. Opiskeluhoilto on luottamuksellista ja sitä säätelevät säädökset salassapidosta ja vaitiolovelvollisuudesta. Koulun ja kodin yhteistyö on erittäin tärkeässä asemassa oppilaan auttamisessa. Samoin on tärkeää, että lasten ja nuorten mahdolliset haasteet havaitaan mahdollisimman varhain. Yksilökohtaisen opiskeluhoillon toteutumisen edellytyksenä on, että jokainen koulun toimija tietää, miten toimia opiskelijan tarvitessa apua.

Käsikirjassa kuvataan aluksi yhteisöllistä opiskeluhoiltoa, jonka jälkeen yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteita ja veloitteita ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Liitteissä on tiivistelmät käsikirjassa käsitellyistä aihepiireistä.

3 OPISKELUHUOLTO LYHYESTI

Opiskeluhoolto on lasten ja nuorten sekä perheiden peruspalvelu eli ehkäisevän lastensuojelutyön palvelu, joka on tarjolla kouluissa ja oppilaitoksissa. Opiskeluhoollon palvelut ovat opiskelijoille vapaaehtoisia ja palveluita on tarjottava aina mahdollisen tarpeen ilmetessä opiskelijoille ja perheille. Ketään ei ole mahdollista rajata opiskeluhoollon ulkopuolelle perusteetta. Opiskeluhoollon palveluiden tarve on suuri; Suomessa keskimäärin puolet opiskelijoista käyttää jossain vaiheessa opintojaan opiskeluhoollon palveluita. Opiskeluhoolto on opiskelijan oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä. Kaikilla lapsilla ja nuorilla esikoulusta toisen asteen opintojen loppuun on oikeus opiskeluhooltoon kotikunnasta ja syntyperästä huolimatta.

Kaikilla esikoulussa, koulussa tai oppilaitoksessa opiskelevilla lapsilla ja nuorilla on oikeus opiskeluhooltoon.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja

heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhoolltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä huoltajien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Parhaimmillaan opiskeluhoollon toteuttaminen tapahtuu päivittäisessä arjessa muiden työtehtävien lomassa.

Opiskeluhoollon toimintaa ohjaavat monet lait. Koska opiskeluhoolto toteuttavat monet ammattiryhmät, on jokaisella toimijalla omat erityislakinsa, joita noudattaa toimissaan. Kuraattori on sosiaalihuollon ammattilainen ja psykologi, terveydenhoitaja ja lääkäri taas terveystoimen ammattilaisia. Opetushenkilöstöä ohjaavat taas omat erityislakinsa sekä opetussuunnitelma. Jokaisella on velvoite tuntea omaa toimintaa ohjaava normisto ja lainsäädännön ajoittainen kertaaminen kuuluu jokaisen velvoitteisiin. Kaikille yhteisenä ohjaavana lainsäädäntönä tai noudatettavana sopimuksena ovat:

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Perustuslaki (731/1999)

Lapsen oikeuksien sopimus

Lastensuojelulaki (417/2007)

Perusopetuslaki (1996/628)

4 YHTEISÖLLINEN OPISKELUHUOLTO

Yhteisöllisen opiskeluhuollon toimijoihin kuuluu koko oppilaitoksen henkilöstö.

Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat *kaikki koulujen ja oppilaitosten toimijat*: rehtori, opettajat, avustava henkilöstö, kuraattori, psykologi sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstö. Myös oppilaitoksen ruokahuollon, siivouspalvelujen ja kiinteistönhoidon henkilöstä toteuttavat yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista.

Yhteisöllinen opiskeluhuolto tukee ennaltaehkäisevästi koko oppilaitosyhteisöä ja on ensisijainen opiskeluhuollon työmuoto.

Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla tarkoitetaan *toimintakulttuuria ja toimia*, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat niin ikään kaikki opiskeluhuollon toimijat.

Opiskeluhuoltoyötä oppilaitoksella koordinoi, suunnittelee, arvioi ja kehittää *oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä* tai muu vastaavanlainen monialainen, opetuksen järjestäjän nimeämä kokoonpano. Tarkoituksena on myös varmistaa opiskelijoiden ja huoltajien osallisuus työn suunnittelussa, kehittämisessä ja toteuttamisessa. Nimetty ryhmä laatii *opiskeluhuoltosuunnitelman* tarkastellen vuosittain sen painopisteitä. Opiskeluhuoltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, oppilaiden/opiskelijoiden, huoltajien ja tarvittavien ulkopuolisten tahojen kanssa. Opiskeluhuoltosuunnitelman tekoon tarvitaan tietoa kouluyhteisön hyvinvoinnista ja oppilaitosympäristön tilasta. Tietoa saadaan mm. kouluterveyskyselyistä, opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden, ja yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksista sekä lastensuojelulain mukaisesta, yleensä kuntakohtaisesta lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan puolestaan kirjataan, miten opiskeluhuolto toteutuu kyseisen kunnan tai kuntien alueella sijaitsevissa kouluissa.

Opiskeluhuoltoa ohjaavassa ryhmässä ei keskustella yksittäisen opiskelijan asioista koskaan, mutta ryhmäilmiöihin voidaan tarttua ja etsiä vaikutuskeinoja. Ryhmä tuottaa tietoa opettajien kokouksiin, vanhempainiltoihin ja muihin informaatiokanaviin ja tekee päätöksiä koulun linjauksista opiskeluhuoltoon liittyen. Yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen on koulukohtaisen opiskeluhuoltoryhmän tärkein tehtävä. Koulukohtaista opiskeluhuoltoa ohjaa puolestaan *opiskeluhuollon alueellinen ohjausryhmä*.

Yhteisöllinen opiskeluhoito keskittyy mm. tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä mielenterveyden edistämiseen, kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäiseviin sekä vähentäviin toimintatapoihin, opintojen edistämiseen poissaolojen ehkäisyllä, opintojen ja työskentelyn järjestämiseen hyvinvointia tukevasti, terveellisten elintapojen edistämiseen, oppilaitosympäristön terveellisyyden, turvallisuuden, esteettömyyden ja viihtyisyyden edistämiseen, opiskelijoiden sekä vanhempien osallisuuden edistämiseen ja yhteistoiminnan edistämiseen oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa.

Kuka tahansa voi tuoda opiskeluhoitoryhmän tietoisuuteen havaitsemansa luokkaa, opiskelijajoukkoa koskevan huolen, kunhan huoli ei ole yksittäisestä opiskelijasta, jolloin toimitaan yksilökohtaisen opiskeluhoillon mukaisesti.

5 YKSILÖKOHTAINEN OPISKELUHUOLTO

5.1 Yksilönsuoja opiskeluhoillossa

Yksilökohtaisella opiskeluhoilolla tarkoitetaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä monialaisen asiantuntijaryhmän työskentelyä.

Yksilökohtainen työ on ennaltaehkäisevää, mutta myös korjaavaa. Yksilökohtaisen työn kautta pyritään tukemaan yksittäistä oppilasta tai opiskelijaa ja hänen perhettään juuri heidän yksilöllisen tarpeidensa mukaisesti. Opiskelijan omat toiveet ja mielipiteet on otettava huomioon häntä koskevissa asioissa. Oppilaalla on myös kielto-oikeus, eli mahdollisuus estää huoltajia saamasta tietoa hänen opiskeluhoillostaan painavasta syystä oppilaan iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän määrittelevät oppilaitoksessa työskentelevä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö eli kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja tai lääkäri.

Huoltajat eivät voi estää oppilasta käyttämästä opiskeluhoillon palveluita. Huoltajia voidaan estää osallistumasta lapsensa opiskeluhoiltoasiaan, mikäli se on lapsen edun kannalta välttämätöntä. Pääsääntöisesti kuitenkin alaikäisen lapsen kohdalla on aina pyrittävä yhteistyöhön huoltajien kanssa. Täysi-ikäisenkin opiskelijan kohdalla se voi olla suotavaa hänen tilanteensa edistämiseksi.

Opiskelijoiden ja huoltajien kunnioittavaan kohtaamiseen kuuluu yksityisyyden kunnioittaminen ja salassapitovelvoitteiden noudattaminen.

Jokaisella koulun toimijalla on velvollisuus ohjata opiskelija tarvittavien palveluiden piiriin ja tehtävä yhteistyötä opiskelijan verkoston kanssa tarvittaessa välittömästi palvelujen tarpeen

havaitessaan. Vaitiolovelvollisuus opiskeluhuoltoasioissa koskee kaikkia opiskelijan tilanteen tuntevia ja ilman lakisääteisiä perusteita tai opiskelijan/huoltajien nimenomaista lupaa opiskelijan opiskeluhuollon tarve, opiskeluhuolto tai muiden palveluiden tarve on aina salassa pidettävää asianosaisia lukuun ottamatta. Asianosaisia ovat opiskelijan tilanteessa toimivat ammattilaiset, opiskelija ja opiskelijan mahdollisesti mukana oleva verkosto. Samoin opiskeluhuollon toimijoilla on vaitiolovelvollisuus, joka ilman nimenomaista lupaa tai lakisääteistä velvoitetta estää välittämästä tietoa opiskelijan tilanteesta ohjaavalle taholle tai yhteistyökumppaneille.

Vaikka opiskelijan yksityiselämää koskevien tietojen jakaminen tietyissä tilanteissa ilman lupaa on mahdollista, on hyvää käytäntöä aina pyytää lupa kirjallisesti (ks. **liite 9**: Lupa oppilasta/opiskelijaa koskevan tiedon luovuttamiseen). Kirjallisessa luvassa on yksilöitävä luvan kohde ja ainoastaan luvatussa tilanteessa on mahdollista jakaa salassa pidettävää tietoa. Salassa pitäminen estää opiskelijan yksityiselämän asioiden levittämisen tarpeettomasti ja luo opiskelijoille ja huoltajille luottamusta koulun toimijoihin.

Salassapidon ja vaitiolon velvoitteet lakkaavat pääasiassa tilanteissa, joissa opiskelijalla on *opetusjärjestelyiden tarve* opiskeluhuollon tarpeesta johtuvasta syystä tai kyseessä on mahdollinen *lastensuojeluasia* tai *poliisiasia*. Opetusjärjestelyiden tarpeen ollessa kyseessä on jaettava opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto eli tieto, jota ilman opiskelija ei voi opintojaan jatkaa. Lastensuojelun mahdollisen tarpeen kohdalla lastensuojeluviranomaiselle on jaettava kaikki opiskelijan tilanteeseen vaikuttava tieto, samoin poliisille.

5.2 Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon asiakkuudessa ovat terveystarkastusten kautta kaikki opiskelijat. Tukea järjestetään tarvittaessa sekä opiskelijalle että vanhemmille. Terveystarkastusten lisäksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa järjestetään tarvittavia lisäkäyntejä ja seurantoja sekä avoimia ilman ajanvarausta tarjolla olevia vastaanottoja, jonne lapset ja nuoret voivat oma-aloitteisesti tarpeensa mukaan hakeutua.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa selvitetään myös tuen tarvetta ja tukea järjestetään tarpeen mukaisesti, usein moniammatillisessa yhteistyössä muiden opiskeluhoillon toimijoiden tai hoitotahojen kanssa. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät myös sairaanhoitopalvelut sekä mielenterveys-, päihde- ja seksuaaliterveyspalvelut.

Oppilaitoksen ja opiskeluhoillon henkilöstö ohjaa opiskelijoita tarvittaessa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluihin.

Opiskelijalla on oltava tarvittaessa mahdollisuus päästä terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Virka-aikana on oltava välitön yhteys opiskeluterveydenhuoltoon.

5.3 Opiskeluhoillon kuraattori- ja psykologipalvelut

Opiskeluhoillon kuraattorin ja psykologin yksilökohtaisten palvelujen piirissä on tavallisesti vain osa oppilaitoksen opiskelijoista. He selvittelevät tarpeen mukaisesti opiskelijan tilannetta ja tuen tarvetta, tukevat opiskelijaa ja vanhempia sekä järjestävät tarvittavaa tukea ja tekevät yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Kuraattori tekee tarvittaessa myös sosiaalisia selvityksiä ja lausuntoja sekä psykologi psykologisia tutkimuksia ja lausuntoja.

Opiskelijalla on oikeus päästä omasta aloitteestaan tai muiden ohjaamana kuraattorin tai psykologin kanssa henkilökohtaiseen keskusteluun seitsemän koulupäivän sisällä, tai kiireellisessä tapauksessa samana tai viimeistään seuraavana päivänä.
Kiireellisyyden arvioi opiskeluhoillon kuraattori tai psykologi.

Oppilaitoksen ja opiskeluhoillon työntekijöillä on velvollisuus yhdessä opiskelijan kanssa ottaa yhteyttä oppilaitoksen kuraattoriin tai psykologiin välittömästi silloin, kun he tunnistavat palvelujen tarpeen. Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä opiskelijan kanssa, on hänelle kuitenkin annettava tieto yhteydenotosta. Myös huoltajalle annetaan yhteydenotosta tieto silloin, kun opiskelija ei iän tai kehitystasonsa mukaisesti voi vielä tehdä itsenäisiä päätöksiä. Tästä arvion tekee oppilaitoksessa työskentelevä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö eli kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja tai lääkäri.

Yksilöllisen opiskeluhoillon toimijoiden kuvaukset löytyvät **liitteestä 1**.

5.4 Monialainen asiantuntijaryhmä

Yksittäisen opiskelijan monialaista opiskeluhoitoa toteutetaan asiantuntijaryhmässä, joka kootaan tapauskohtaisesti opiskelijan tilanteen ja tarpeen mukaisesti. Ryhmän tehtävänä on selvittää opiskelijan tuen tarvetta sekä järjestää tarvittava tuki. Ryhmän kokoa se opiskeluhoillon tai oppilaitoksen henkilökunnan edustaja, jolle herää huoli ja asian selvittäminen työtehtävien perustella kuuluu. Ryhmässä käsitellään oppilaan asiaa *opiskeluhoillon näkökulmasta*, ei ainoastaan pedagogiikkaan liittyen. Lähtökohdana oppilaan tukemisen keinojen löytyminen koulussa eli ongelmakeskeisestä lähtökohdasta tulisi siirtyä enemmän *voimavarakeskeisyyteen*.

Yksilökohtaisessa monialaisessa ryhmässä ei ole yhtään kiinteää jäsentä. Se on eri asia kuin koulun opiskeluhoitoa suunnitteleva ja kehittävä opiskeluhoillon ohjausryhmä. Yksilökohtaisen monialaisen kokoamisesta tietoa myös **liitteessä 6**.

Monialainen asiantuntijaryhmä on korvannut entiset oppilashuollon kokoukset. Se on tarkoitettu tilanteisiin, joissa yksittäisen opiskelijan tuen tarve vaatii monialaista selvittelyä.

Yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä kootaan aina *yksittäiselle oppilaalle tapauskohtaisesti*. Asiantuntijaryhmään nimetään osallistujat opiskelijan tai opiskelijan iän ja kehitystason mukaisesti huoltajan suostumuksella. Kokoonpano on aina *monialainen* eli

mukana on eri alojen ammattilaisia. Ryhmässä tulee aina olla yksilökohtaisen opiskeluhoillon edustaja: kuraattori, vastaava kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja tai koululääkäri läsnä. Jos paikalla on vain opetushenkilöstön edustajia, ei ryhmä täytä yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän määreitä. Ryhmään voivat kuulua tarpeen mukaan esimerkiksi terveydenhoitaja, lääkäri, kuraattori, psykologi, opinto-ohjaaja, rehtori, opettaja, opiskelijan ryhmäohjaaja tai luokanvalvoja. Opiskelijan tai huoltajan kirjallisella luvalla ryhmään voi osallistua myös opiskelijan läheisiä tai opiskeluhoillon yhteistyötahoja (ks. **liite 7**: Monialaisen opiskeluhoitoryhmän lupa-asiakirja). Opiskelija ja huoltaja ovat mukana ryhmän tapaamisissa.

Asiantuntijaryhmän vastuhenkilö huolehtii ryhmän käytännön järjestelyistä, prosessin etenemisestä sekä kirjauksista opiskeluhoitokertomukseen. Asiantuntijaryhmän jäsenet osallistuvat yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestämiseen ja toteuttamiseen, joten he voivat vaihtaa keskenään tähän tehtävään liittyviä välttämättömiä tietoja salassapitosäädösten estämättä. Opiskelijalla tai huoltajalla on oikeus olla antamatta suostumusta opiskelijan asian käsittelyyn asiantuntijaryhmässä tai kieltäytyä opiskeluhoilossa tarjotusta tuesta.

Silloin jonkun opiskeluhoollon toimijoista on hyvä kuitenkin jatkaa omaa työskentelyään opiskelijan ja tarvittaessa perheen kanssa ja seurata tilannetta. Jos yhteys opiskelijaan ja perheeseen on katkeamassa kokonaan ja huoli on suuri, ryhdytään alaikäisten opiskelijoiden kohdalla tarpeellisiin toimiin lastensuojelun mukaan saamiseksi työskentelyyn. Lastensuojelua ei voi kuitenkaan käyttää uhkaamisen keinona yhteistyön katketessa. Toiminta on suunnitelmallista ja ryhmän kokoontuessa sovitaan aina seurantapalaveri.

Monialaisen tapaamisen pääkohdat kirjataan *opiskeluhooltokertomukseen* (ks. **liite 8**: Opiskeluhooltokertomus).

Monialaisessa asiantuntijaryhmässä saamia tietoja ei saa käyttää hyväksi muissa tehtävissään ja tapaamisten sisältö on salassa pidettävää, vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa. Ryhmän jäsenillä on kuitenkin oikeus konsultoida juuri kulloisenkin asian kannalta tärkeää yksittäistä asiantuntijaa.

6 OPISKELUHUOLTO JA PEDAGOGINEN/KOLMIPORTAINEN TUKI

Jokainen kouluyhteisön työntekijä toimii monissa rooleissa. Yksilökohtaisen opiskeluhoollon vakinaisia toimijoita ovat kuraattorit, terveydenhoitajat ja psykologit, mutta myös muut koulun toimijat voivat olla yksilökohtaisen opiskeluhoollon toimijoina esimerkiksi yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenenä.

Toimijoiden on oltava selvillä, milloin toimitaan *oppimisen tuen* eli *pedagogisen* ja milloin *yksilökohtaisen opiskeluhoollon* ympäristössä. Tässä luvussa eroja ja yhtäläisyyksiä selvennetään. Myös **liitteessä 2** on tietoa eroista ja yhtäläisyyksistä.

Opiskeluhoollossa ja pedagogisessa tuessa ovat erilaiset -salassapito ja vaitiolosäädökset, erilainen opiskelijoiden ja huoltajien asema sekä erilaiset kirjaamistavat.

Pedagogisella tuella viitataan yleensä perusopetuslain mukaiseen *kolmiportaiseen oppimisen tukeen*; 1. yleinen 2. tehostettu ja 3. erityinen tuki. Samoja pedagogisen ja opiskeluhoollollisen asian erottavia sääntöjä sovelletaan kuitenkin myös toisen asteen koulutusympäristössä.

Yhtäläisyytenä opiskeluhollossa ja kolmiportaisessa tuessa on se, että molemmissa on lähtökohtana *yhteistyö ja vuorovaikutus oppilaan ja huoltajan kanssa*. Yksilökohtainen opiskeluhoito pohjautuu aina *vapaaehtoisuuteen*, mutta pedagoginen tuki ei vaadi vapaaehtoisuutta. Opiskelijan opiskeluhoito, sen tarve ja syyt ovat aina *salassa pidettäviä* ilman nimenomaista lupaa, mutta pedagogisesta huolesta on mahdollista konsultoida niitä asiantuntijoita, joiden työtehtäviin kuuluvat opiskelijoiden oppimisen ja koulunkäynnin tuen suunnittelu. Keskustelua on kuitenkin rajattava tietoihin, jotka ovat tarpeellisia tuen suunnittelemiseksi.

Pedagogiseen tukeen liittyvissä keskusteluissa ei käsitellä opiskeluholloisia asioita. Opiskeluholton tarve voidaan tässä yhteydessä lyhyesti todeta, mutta sen käsittelylle on varattava oma, opiskelijan (ja tämän huoltajan) suostumukseen perustuva tilaisuutensa. Kumpaakaan opiskelijaan liittyvää asiaa ei joka tapauksessa saa ilmaista sivullisille ilman lakiin perustuvaa oikeutta tai velvollisuutta.

Vaikka opiskelijan yksityiselämään eli opiskeluholton piiriin kuuluvat asiat eivät kuulu pedagogisen tuen piiriin, voivat oppilashuollon toimijat sekä perusopetuslain että lukiolain mukaan luovuttaa opetuksen järjestäjälle *opetuksen/opiskelun asianmukaisen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot*. Välttämättömyyden arvioinnissa on syytä käyttää erityistä kriittisyyttä ja harkintaa. Opiskelijan siirtyessä uuteen oppilaitokseen opiskeluholloisen tiedon luovuttamiseen tarvitaan aina asianosaisen suostumus.

Kolmiportainen tuki ja opiskeluhoito on erotettava toisistaan selkeästi ja opiskelijan ollessa molempien tarpeessa on järjestettävä erikseen opiskeluhoito ja pedagoginen tuki. Opiskeluholloisen ja pedagogisen huolen erottaminen on vaikeaa. Kuitenkin ne on tärkeää erotella, ettei opiskeluhoitoon liittyviä asioita keskustella pedagogiikan yhteydessä. Jos opiskelijan tilanne tai ongelma tai opiskelijaan liittyvä huoli liittyy perhetilanteeseen, sosiaalisiin suhteisiin tai vuorovaikutukseen, mielenterveyteen tai muuhun terveyteen on opiskelija opiskeluholton tarpeessa. Samoin terveydenhoitajan, psykologin, lääkärin ja kuraattorin rooli voi olla epäselvä. Yhtäältä heitä kaivataan tekemään selvityksiä pedagogisen tuen tarpeen arvioimiseksi, toisaalta he ovat opiskeluholton toimijoita. Roolit eriävät myös opetushenkilöstöllä, toisaalta he ovat opiskeluholton toimijoita, toisaalta opetushenkilöstöä keskittyen pedagogiikkaan ja kasvatukseen.

Yleisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteuttaminen edellyttää monipuolista yhteistyötä opiskelijan huoltajien kanssa.

Kun herää huoli opiskelijan oppimisesta ja koulunkäynnistä, ollaan kotiin aina yhteydessä tuen suunnittelemiseksi. *Tehostetun ja erityisen tuen* antaminen edellyttää *yhteistyötä opiskeluholton henkilöstön kanssa*.

Esimerkiksi tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluholton ammattihenkilöiden kanssa.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä tehdään pedagoginen selvitys, johon sisältyvät opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä selvitys opiskelijan saamasta tehostetusta tuesta ja opiskelijan kokonaistilanteesta, joiden perusteella tehdään arvio erityisen tuen tarpeesta. Moniammatillisuuden kriteeri toteutuu silloin, kun asian käsittelyyn osallistuu opetushenkilöstön lisäksi käsiteltävän asian mukaan kouluterveydenhuoltoa ja/tai psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä.

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa tehtävä moniammatillinen yhteistyö ei kuulu yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon. Tästä syystä oppimisen ja koulunkäynnin tuen edellyttämää moniammatillista yhteistyötä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa ei toteuteta oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisessa asiantuntijaryhmässä. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen edellyttämään moniammatilliseen yhteistyöhön osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti. Mukana ovat vain ne opettajat ja muut asiantuntijat, joiden työtehtäviin oppilaan tuen suunnittelu tai toteuttaminen kulloinkin kuuluu. Jos koulussa esimerkiksi työskentelee kaksi erityisopettajaa, asian käsittelyyn osallistuu vain se erityisopettaja, joka opettaa kyseistä oppilasta tai jonka tehtäviin opiskelijan tukeminen kuuluu.

Tuen muotoja voidaan käyttää rinnakkain ja toisiaan täydentäen, toimivana kokonaisuutena. Sama opiskelija voi olla sekä kolmiportaisen tuen että opiskeluhuollon piirissä samojen työntekijöiden kanssa, mutta roolit vaihtelevat.

Osa opiskelijoista tarvitsee sekä pedagogista että opiskeluhuollollista tukea, ja oppimisen vaikeuksissa taustalla voivat olla myös opiskeluhuollolliset asiat. Yhteistyö voidaan toteuttaa esimerkiksi konsultoimalla opiskeluhuollon asiantuntijaa, jonka työtehtäviin opiskelijan asia kuuluu. Jos opiskelijan tilanteen selvittäminen ja tarvittavien toimenpiteiden harkinta edellyttää monipuolisempaa asiantuntemusta, asian käsittelyä varten voidaan koota laajempi ryhmä. Ryhmä kootaan tapauskohtaisesti. Koulun pedagogisena johtajana rehtori voi tarvittaessa olla ryhmän jäsenenä. Kurinpidolliset toimenpiteet ja turvaamistoimet eivät koskaan ole opiskeluhuoltoa, opetusta tai oppimisen tukea. Tarvittavat tukipalvelut; opiskeluhuolto ja pedagoginen tuki on kuitenkin järjestettävä näissäkkin tapauksissa.

7 OPISKELIJAN ASEMA

Opiskelijalla on yksilökohtaisessa opiskeluhollossa *ikänsä ja kehitystasonsa mukaan* suhteutuva itsenäinen asema. Opiskelijalla on oikeus osallisuuteen omassa asiassaan, hänellä on oikeus tulla kuulluksi sekä informoiduksi ja hänen näkemyksiään sekä toiveitaan tulee kunnioittaa. Opiskelija perheineen on ensisijaisesti oman elämänsä asiantuntija.

Alaikäinen opiskelija voi *painavasta syystä* kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa osallistumasta opiskeluholtoaan koskevan asian käsittelyyn tai antamasta tälle opiskeluholto asiaansa koskevia tietoja. Tietojen luovuttamisen kiellon edellytyksenä on, ettei se ole opiskelijan oman edun vastaista. Arvion tästä tekee aina sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö eli opiskeluholton toimija. Myös *käsitteltävän asian laatu* vaikuttaa opiskelijan itsenäiseen päätösvaltaan. Yhteydenotto huoltajiin ja heidän pyytäminen mukaan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoontumisiin edellyttää opiskelijan suostumuksen silloin, kun hän on ikänsä ja kehitystasonsa mukaan kykenevä päättämään asiasta. Huoltajien mukanaolo on usein tärkeä tuki opiskelijalle.

Kun opiskelija kieltää yhteydenoton huoltajaan, huoltajan osallistumisen monialaiseen asiantuntijaryhmään tai tietojen annon huoltajalle, ohjataan opiskelija psykologin, kuraattorin, terveydenhoitajan tai lääkärin vastaanotolle iän, kehitystason ja edun toteutumisen arviointia varten opiskelijan iästä riippumatta. Opiskelijan kantaa yhteistyöhön huoltajien kanssa opiskeluholloisissa asioissa on syytä kysyä etukäteen. Esiopetuksessa ja alimmilla luokilla suostumuksen monialaisen asiantuntijaryhmän perustamiseen antaa yleensä huoltaja. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä opiskelijaa käyttämästä opiskeluholton palveluja tämän iästä riippumatta.

8 OPISKELUHUOLLOLLINEN HUOLI

Opiskeluhollollisen huolen määrittely on yksinkertaista:

Kaikki opiskelijaan liittyvät huolenaiheet, jotka eivät ole puhtaasti pedagogisia ovat opiskeluholtoon liittyviä huolia.

Huolet, jotka koskettavat esimerkiksi oppilaan elämää, terveyttä, perhettä, kaverisuhteita, tunne-elämää tai sosiaalisia taitoja ovat selkeitä opiskeluhuollon asioita. Myös pedagogisen tuen tarve voi johtua opiskeluhuollollisesta asiasta, eikä se voi estää pedagogisen tuen antamista.

8.1 Kun huoli havaitaan

Opetushenkilöstö useimmin huomaa, opiskelijoiden opiskeluhuollon tai muiden palveluiden tarpeen ensimmäisenä. Huolen havaitsijan tulee harkita huolen aiheesta riippuen, onko huoli pedagoginen vai liittyykö huoleen muita puolia sekä päätettävä, tulisiko opiskelija ohjata kuraattorin, psykologin vai terveydenhoitajan palvelujen piiriin, lastensuojeluun tai muihin sosiaalipalveluihin vai olisiko tarkoituksenmukaista järjestää yksilökohtainen monialainen kokoontuminen.

Tärkeää on muistaa, että opiskelijan asiat ovat salassa pidettäviä. Kuitenkin on mahdollista konsultoida asiantuntijoita niin, että *on mahdoton tunnistaa yksittäinen opiskelija* epäselvissä tilanteissa. Opiskeluhuollon edustajien konsultoinnissa on harkittava, olisiko tarpeen paljastaa opiskelijan henkilöllisyys opiskeluhuollon edustajalle.

Kun opiskelijasta tulee huoli, on toimittava välittömästi.

Huolen havaitsijan tulee keskustella opiskelijan ja mikäli opiskelija lupaa, myös opiskelijan huoltajien kanssa sekä koota tarpeen mukaisesti yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä. Ryhmä kootaan, kun opiskelijan tilanteen selvittäminen vaatii moniammatillisuutta tai on epäselvää, millaista tukea opiskelija tarvitsee. Taas kuraattoriin tai psykologiin tulee ottaa yhteys viipymättä koulun työntekijän arvioidessa, että opiskelijan opiskelu vaikeuksien tai sosiaalisten/psykykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi tai poistamiseksi tarvitaan kuraattorin tai psykologin palveluita. Yhteys tulee ottaa yhdessä opiskelijan ja huoltajan kanssa, ellei opiskelijalla katsota olevan edellytyksiä kieltää vanhempien osallistumista tai tiedonsaantia. Työntekijän tulee kertoa salassapitosäädösten estämättä kuraattorille tai psykologille tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.

Opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Tämä koskee sitä yksittäistä oppilasta, jonka asia on jo käsittelyssä tietyillä asiantuntijoilla, muille asiantuntijoille ei ole lupaa avata yksittäisen oppilaan asioita.

Jos opiskelija on selkeästi lastensuojelun tarpeessa, on otettava suoraan lastensuojeluviranomaiseen yhteyttä. Lastensuojelusta lisää **liitteessä 10** ja **luvussa Yhteistyö**. Jos opiskelija mahdollisesti tarvitsee perheneuvolan tai psykiatrian palveluita, on konsultoitava opiskeluhuollon edustajaa ennen yhteydenottoa palveluihin. Kriittisissä tapauksissa, kuten itsemurhavaara, psykoosi, vakava masennus tai syömishäiriö konsultointia ei tarvita vaan on otettava *välittömästi* yhteyttä psykiatrian palveluihin.

Opiskelijan ohjauksesta opiskeluhuoltoon **liitteissä 3 ja 4**.

8.2 Huolen puheeksi ottaminen

Huolen puheeksi ottaminen voi olla vaikeaa. Huolen puheeksi ottamiseen on monenlaisia tapoja ja epäonnistuneet kokemukset puheeksi ottamisesta voivat vaikeuttaa huolesta puhumista. Yleisesti huolen puheeksi ottaminen helpottuu työstämällä omaa lähestymistapaa.

Vanhempien saaminen mukaan yhteistyöhön onnistuu parhaiten silloin, kun työntekijänä löytää lapsesta ja perheestä huolten lisäksi hyviä puolia eli erilaisia *voimavaroja*. Voimavaroilla ei välttämättä tarkoiteta opiskelijan ominaisuuksia vaan voimavara voi olla esimerkiksi sosiaalisissa suhteissa, käyttäytymisessä, elämän asenteessa. Kun opiskelijan tilanteesta löytää positiivista, voi löytää tukitoimia, joihin vanhemmatkin voivat liittyä. Yleisesti voimavarojen tukeminen arkisilla keinoilla on parhaimpia keinoja opiskelijaan liittyvien huolien pienentämiseksi. Hyvän näkeminen lapsessa ja perheessä lisää toiveikkuutta ja uskoa tilanteen paranemiseen. Tärkeintä on kohdata vanhemmat tasavertaisina kasvattajina, yhteistyökumppaneina ja kunnioittaa vanhempien ja lapsen näkemyksiä tilanteestaan. Syyttely ei luo yhteistyötä.

Tasavertainen ja kunnioittava kohtaaminen voi toteutua vain silloin, kun näkee perheessä pulmien ohella myös myönteisiä asioita.

Vuorovaikutukseen vaikuttavat omat näkemykset ja asenteet. Lapset ja vanhemmat huomaavat suhtautumisen heihin ja se värittää heidän vuorovaikutustaan, josta voi syntyä joko positiivinen tai negatiivinen kehä. Vanhemmat yleensä haluavat lapsensa parasta. Vaikea tilanne voi kuitenkin heikentää aikuisen kykyä toimia vanhempana. Vanhemman kykyyn vaikuttavat myös lapsen kokemukset ja lapsen tilanne. Esimerkiksi koulukiusattujen vanhemmilla on havaittu tarvetta terapeuttiseen työskentelyyn, jotta he voisivat tukea lastaan uupumatta itse. Vanhempien ja perheen elämän tilanteella on suuri merkitys opiskelijan tilanteessa. Kuitenkin opiskelijat viettävät suuren osan päivästä koulussa tai oppilaitoksessa, jolloin myös oppilaitoksella on merkittävä rooli opiskelijan tilanteessa.

Ennen huolen puheeksi ottamista on tärkeä pysähtyä ja miettiä huolta, jäsentäen itselle mistä asioista on huolissaan.

Huolen konkretisointi helpottaa keskustelua.

Onko huoli sellainen, jossa sinulla on toimintamahdollisuuksia vai tarvitsetko muita toimijoita? Mitä tapahtuu, jos et ota huolta puheeksi? Voivatko huoltajat kokea sinut uhkana? On myös hyvä miettiä valmiiksi vaihtoehtoja tilanteen parantamiseksi. Huolen asteita on erilaisia ja erityisen suuri painoarvo on ennen toimintaa pohtia huolen suuruutta.

Jokaisella on velvollisuus koulun toimijana ohjata oppilas perheineen tarvittavien tukitoimien piiriin, olivat ne sitten pedagogisia, opiskeluhuollollisia tai vaikka lastensuojelullisia. Ei ole tarkoituksenmukaista viivyttää lapsen tilannetta jättämällä miettimättä, millaisilla tukitoimilla opiskelijaa voisi parhaiten auttaa. Tähän on luotu *huoliasteikko*, joka on **liitteessä 5**.

9 OPISKELUHUOLTO JA MUUT TOIMIJAT

9.1 Yhteistyötahoja

Yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa tehdään yhteistyötä eri tahojen kanssa sen mukaisesti, mikä opiskelijan, perheen tai huoltajan tarve on. Tavallista on yhteistyö perheneuvolan, sosiaalityön, erikoissairaanhoidon ja muiden erityispalvelujen kanssa, mutta myös järjestöjen ja nuorisotoimen kanssa voidaan tehdä yhteistyötä opiskelijan tukemiseksi. Kemin kaupungin psykososiaaliset palvelut on järjestetty portaittain, huolen aiheen mukaisesti niin, että opiskeluhuollon palvelut ovat ennaltaehkäiseviä, niin sanottuja pienen tai keskisuuren huolen palveluita. Erityispalveluihin ohjataan, mikäli opiskeluhuollon palvelut eivät riitä. Esimerkiksi perheneuvolaan voidaan opiskelija/perhe ohjata mm. kasvatukseen, kehitykseen, ihmissuhteisiin ja lieviin mielialaongelmiin liittyvissä asioissa. Psykiatriset palvelut on jaettu lasten, nuorten ja aikuisten yksiköihin.

Yhteydenotolla sosiaalitoimeen voidaan käynnistää yhteistyö sosiaalityön kanssa opiskelijan ja tämän perheen tukemiseksi

Mikäli opiskelija perheineen tarvitsee tukea ja apua, johon opiskeluhuolto ei yksin pysty vastaamaan ja jota on syytä kartoittaa tarkemmin, on usein tarpeen tehdä yhteydenotto

sosiaalitoimeen. Yhteydenotto sosiaalitoimeen on tehtävä viipymättä, ja viranomaisen tai ammattilaisen tulee kertoa yhteydenottoon johtaneet syyt, kuten opiskeluhuollon palveluihinkin ohjatessa.

Yhteydenotto pyritään aina tekemään yhteistyössä opiskelijan ja hänen perheensä kanssa. Viime kädessä sosiaalitoimeen voidaan tehdä *lastensuojeluilmoitus*, mikäli tilanne on vakava, lapsen terveys tai turvallisuus vaarantunut, eikä perhe ole suostuvainen yhteiseen yhteydenottoon. Tällöinkin asianosaisia on lähtökohtaisesti aina informoitava ilmoituksen tekemisestä, ellei tapaukseen liity rikosepäilyä. Lastensuojeluilmoituksen teosta tietoa on myös **liitteessä 10**. Sosiaalityön viimesijaista muotoa lastensuojelua ei kuitenkaan käytetä uhkaamisen keinona, jos huoltajat kieltäytyvät tarjotusta tuesta.

Yhteydenotosta sosiaalitoimeen voi viritä joko sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukainen palvelutarpeen arviointi. Kummankin tarkoitus on tukea ja auttaa perhettä tilanteessaan. Sosiaalityön tehtävänä on tehdä tilannearvio ja ratkaista kumman lain perusteella mahdolliset tukitoimenpiteet toteutetaan. Sosiaalitoimeen yhteydenottajan ei siis tarvitse pätkätä oikeita määritelmiä, vaan pääasia että asia tulee vireille ja opiskelija perheineen saa tarvittavan tuen ja avun. Kemissä sosiaalitoimeen saa yhteyden soittamalla sosiaalipäivystykseen.

Opiskeluhuollon ja sosiaalityön yhteistyötä tarvitaan ja tehdään monissa tilanteissa. Opiskeluhuollon toimijat kohtaavat oppilaan/opiskelijan ja vanhempien tuen tarpeen tilanteita työssään päivittäin. Sosiaalitoimi on tärkeä konsultaatiotaho huolen suuruutta ja tarvittavia tukitoimenpiteitä arvioitaessa ja suunniteltaessa. Sosiaalitoimeaa voi konsultoida opiskelijan henkilötietoja kertomatta. Sosiaalityöntekijä voidaan pyytää mukaan oppilaan/opiskelijan asian vuoksi koottuun asiantuntijaryhmään opiskelijan tai huoltajan luvalla. Opiskeluhuollon henkilöstöllä puolestaan on velvollisuus osallistua palvelutarpeen arviointiin esim. sosiaalityöntekijän työparina niin pyydettyäessä.

9.2 Yhteistyö

Koulu on lapsen arkinen kehitysympäristö, jossa pystytään tukemaan lasta ja nuorta osana normaalia koulunkäyntiä tai opiskelua. Koulussa ja opiskeluhuollossa on paljon tietoa opiskelijoista ja heidän tilanteestaan sekä perheestään. Tämä on arvokas tietolähde kaikille yhteistyötahoille. Koulussa myös tulevat esiin lapsen toimintakyky ja vahvuudet. Opettajat ovat päivittäin useita tunteja tekemisissä opiskelijoiden kanssa, joten heillä on hyvä näkemys lapsen voinnista ja toimintakyvystä.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on jokaisesta oppilaasta/opiskelijasta seurantietoa monen vuoden ajalta. Kouluterveydenhuollon laajoissa terveystarkastuksissa kertyy tietoa myös koko perheen ja vanhempien hyvinvoinnista, terveystottumuksista, sairauksista ja tuen tarpeista sekä saadusta tuesta ja avusta. Myös opiskeluhuollon kuraattorilla ja psykologilla on monesti asiakassuhde opiskelijaan.

Opiskeluhuollon toimijat voivat osallistua sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointiin tarvittavan tiedon keräämiseen ja esimerkiksi olla mukana selvittelemässä opiskelijan tilannetta ja tuen tarvetta silloin, kun huoli perheen tilanteesta on herännyt vanhempien hoitotahoilla. Kaiken yhteistyön ytimessä on opiskelijan ja hänen perheensä tilanne sekä lapsen edun mukaan toimiminen.

LIITE 1. Opiskeluhuollon toimijat

Kuraattori

Kuraattori on koulun psykososiaalisen hyvinvoinnin ja sosiaalialan/sosiaalityön asiantuntija. Kuraattori paneutuu erityisesti erilaisten rakenteiden, ilmiöiden ja yhteiskunnan vaikutukseen yksilössä eli tarkastelee opiskelijoita yhteisön jäsenenä ja yksilöinä. Kuraattori tekee sosiaalisia tutkimuksia tarvittaessa. Kuraattori tukee opiskelijan koulunkäyntiä ja hyvinvointia. Kuraattori kartoittaa opiskelijoiden elämäntilanteita ja tukee kasvatustehtävässä huoltajia kartoittaen psyykkisen tuen ja hoidon sekä muun tuen tarvetta. Hän antaa opiskelija asioissa konsultaatioita koulun henkilökunnalle ja tekee yhteistyötä alueen muiden toimijoiden kanssa.

Psykologi

Psykologi on koulun psykologian asiantuntija. Psykologi arvioi ja tarvittaessa tutkii opiskelijoiden oppimisedellytyksiä ja -vaikeuksia sekä psyykkisen tuen ja hoidon tarvetta. Psykologi tekee tarvittaessa psykologisia tutkimuksia. Psykologi tukee opiskelijaa ja huoltajia koulunkäynnissä ja psyykkisessä hyvinvoinnissa. Hän antaa opiskelija asioissa konsultaatioita koulun henkilökunnalle ja tekee yhteistyötä alueen muiden toimijoiden kanssa.

Terveydenhoitaja

Terveydenhoitaja on terveydentilan asiantuntija koulussa. Terveydenhoitaja toimii terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä. Hän tekee terveystarkastuksia ja antaa tarvittaessa ensiapua ja tukee oppilasta/opiskelijaa erilaisissa elämän kriisitilanteissa. Hän antaa oppilasasioissa konsultaatioita koulun henkilökunnalle ja tekee yhteistyötä alueen muiden toimijoiden kanssa.

Koululääkäri

Koululääkäri on lääketieteellinen asiantuntija. Koululääkäri tapaa oppilaita/opiskelijoita terveystarkastusten yhteydessä ja opiskeluterveydenhuollossa myös sairaanhoidollisissa asioissa.

LIITE 2. Pedagoginen vai opiskeluhuollollinen polku

Pedagoginen polku

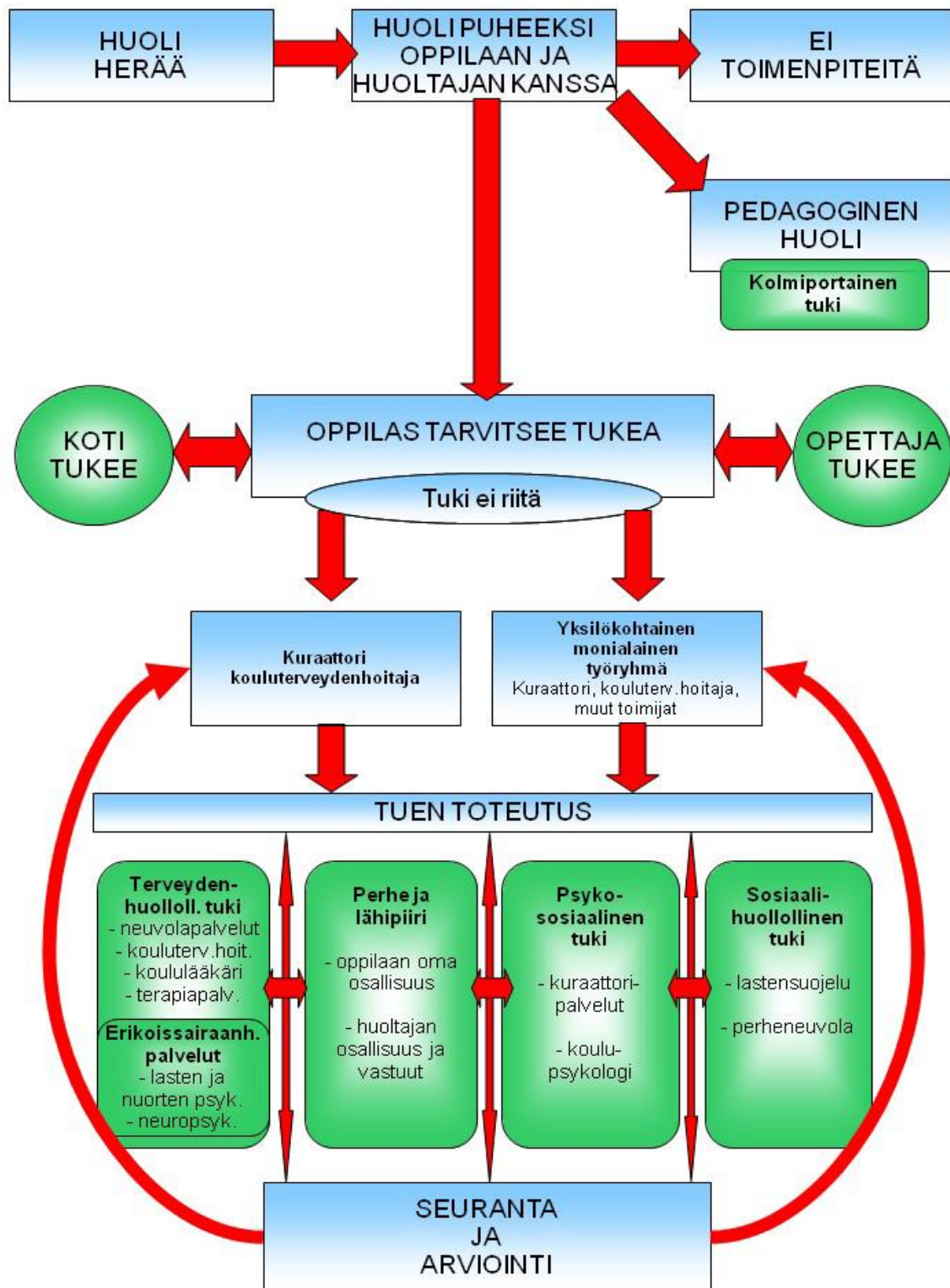
- Ei tarvita huoltajien lupaa asian käsittelyyn, opetushenkilöstö kokoaa
- Kootaan ryhmä, johon jäseniksi asiantuntijoita, joille asia mahdollisesti kuuluu/jotka voivat auttaa oppilasta/opiskelijaa. Kolmiportaisen tuen vaiheessa, jossa vaaditaan monialaisuutta, ei monialaisuus toteudu ilman opiskelijahuollon edustajan läsnäoloa (minimissään konsultaatio).
- Puhe pelkäästään oppimiseen liittyvistä asioista. Opiskeluhuollolliset huolet voi ottaa puheeksi lyhyesti, jonka jälkeen niille varattava oma aikansa ja kokoonpanonsa. Tässä poikkeuksen muodostaa se, että asianomainen itse halua käsitellä opiskeluhuollollisia asioitaan samassa yhteydessä. Niitä ei kuitenkaan koskaan kirjata pedagogisiin asiakirjoihin, vaan opiskeluhuollon omiin kertomuksiin!
- Tarpeenmukaisesti paikalle on pyydettävä opiskeluhuollon edustajia. Kuraattori pyydetään asian liittyessä esimerkiksi koulumenestykseen, poissaoloihin, alisuoriutumiseen, motivaatioon tai käyttäytymiseen. Terveystoimittaja taas pyydetään paikalle asian liittyessä terveydentilaan ja psykologi kun epäillä oppimisvaikeuksia tai kognitiivisen kehityksen pulmia. Lukihäiriöt testit tekee erityisopettaja.
- Tukitoimet kirjataan oppimissuunnitelmaan

Opiskeluhuollollinen polku

- Huolen taustalla jokin oppilaan/opiskelijan henkilökohtaiseen elämään liittyvä asia (epäily/tieto)
- Huolen havaitsija kokoaa, luvanvarainen
- Kootaan tapauskohtaisesti asiantuntijoista, joille asia mahdollisesti kuuluu/jotka voivat auttaa, huoltajien suostumuksella, ei kiinteitä jäseniä
- Tukitoimet kirjataan oppilashuoltokertomukseen. Opiskeluhuollon toimijat lisäksi tekevät omat kirjauksensa asiakasjärjestelmäänsä (esim. kuraattorit ja psykologit Auraan).
- Tiedot salassa pidettäviä
- Voi puhua pedagogisistakin huolista

LIITE 3. Opiskeluhuollon tuen polku

OPPILASHUOLLOLLISEN TUEN POLKU

LIITE 4. Opiskelijan ohjaus opiskeluhooltoon

Opiskelijalla on oikeus opiskeluhooltoon. Opiskeluhoollon henkilöstöön kuuluvat kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja ja koululääkäri.

Huoli opiskelijasta

Puhu ilmenneestä huolesta opiskelijan kanssa. Opiskelijalla voi olla myös oma halu jutella. Myös huoltaja voi pyytää apua.

Tarjoo palvelua

Harkitse kuuluuko asia työtehtävien puolesta kuraattorille, psykologille vai terveydenhoitajalle. Mikäli asia lastensuojeluilmoituskyngyksen ylittävä, tee lastensuojeluilmoitus.

Tieto kotiin

Anna huoltajille tieto huolesta ja siitä, että olet ohjannut opiskelijan opiskeluhoollon palvelujen piiriin. Mikäli opiskelija ei halua ilmoitettavan kotiin huolesta, kerro olevasi niin huolissasi, että otat yhteyttä opiskeluhoollon edustajaan.

Yhteydenotto opiskeluhoollon asiantuntijaan

Yhteydenotto on tehtävä yhdessä opiskelijan kanssa tai ainakin on annettava tieto opiskelijalle yhteydenotosta. Kerro opiskeluhoollon edustajalle kaikki asiaan vaikuttava salassapitosäädösten estämättä.

Tapaaminen kuraattorin tai psykologin kanssa

Tapaaminen on järjestettävä seitsemän koulupäivän kuluessa, tai kiireellisissä tapauksissa samana tai seuraavana koulupäivänä. Kuraattori ja psykologi arvioivat saatujen tietojen perusteella kiireellisyyden sekä opiskeluhoollon tarpeen.

Salassapito

Opiskeluhoollon tarve on salassa pidettävää ilman nimenomaista lupaa. Opiskeluhoollon asiantuntijoilla ei ole mahdollista kertoa tapaamisten sisällöstä ilman lupaa.

LIITE 5. Huolen vyöhykkeet

Tarkoitettu oman työskentelyn tueksi, ei opiskelijoiden luokitteluun tai rekisteröintiin!

1. Ei huolta

Kokemus siitä, että opiskelijan asiat ovat hyvin ja suhteet toimivat. Kokemus siitä, että on tietoja ja taitoa tukea opiskelijan kasvua ja kehitystä sekä havaita asioiden ja oman toiminnan sujuvan niin kuin pitääkin ja tuottavan toivottuja tuloksia.

2. Pieni huoli

Kokemus pienestä huolesta tai ihmettelystä, joka voi toistua. Kokemus siitä, että omat vaikuttamis- ja auttamismahdollisuudet ovat riittävät. Työskentely ja toivotut muutokset ovat saavutettavissa omin keinoin. Opiskeluhuollon toimijoiden konsultointi, työkaverin konsultointi niin, ettei opiskelijaa voi tunnistaa. Yhteys vanhempiin, mikäli arviot huolen jatkuvan ja mahdollisesti suurentuvan.

3. Tuntuva huoli

Kokemus kasvavasta huolesta, kaipuu lisätukeen ja kontrolliin tilanteessa. Kokemus epävarmuudesta ja ”riittävän näytön puutteesta”, pelko liiottelusta. Omat voimavarat ovat ehtymässä ja kokemus neuvottomuudesta. Tarve lisätukeen yhteistyötahoilta. Ota yhteys opiskeluhuollon edustajaan!

4. Suuri huoli

Omat keinot on loppu. Pelko opiskelijan tilanteesta ja tilanteen pahenemisesta, ellei tilanteeseen saada muutosta heti. Yhteys lastensuojeluun!

LIITE 6. Yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukainen monialainen yksilökohtainen asiantuntijaryhmä

Monialainen yksilökohtainen asiantuntijaryhmä

Kootaan tavallisesti silloin, kun on oppilaasta huoli muuhunkin kuin pedagogiikkaan liittyen, eikä ole selvillä mistä on kysymys.

Puhu oppilaan kanssa huolesta

Kerro, että järjestät palaverin ja että olet yhteydessä huoltajiin/-jaan

Perhe nimeää jäsenet, joiden olisi hyvä olla paikalla

Voit ehdottaa jäseniä, joista apua asian selvittämiseen ja tukitoimien suunnitteluun perheelle

Tapaaminen ei ole monialainen, jos siellä ei ole opiskeluhoollon henkilöstöä

Ryhmässä ei ole kiinteitä jäseniä, määrättyjä jäseniä

Koulun ulkopuolisten mukaan tulosta saatava perheeltä kirjallinen lupa (opiskeluhoollotkertomukseen tapaamisessa)

Ryhmän kutsuu koolle huolen havaitsija ja koollekutsuja yleensä vastaa kirjaamisesta

Tapaamisen jälkeen on kirjattava opiskeluhoollotkertomus ja laitettava se kuoreen, jonka päälle oppilaan nimi ja ryhmän jäsenten nimet sekä laitettava koulun arkistoon. Nämä nimetyt ovat ainoita, joilla oikeus kertomus myöhemmin lukea. Ryhmän jäsenet kirjaavat omiin asiakaskertomuksiinsa tapaamisen sisällöstä

Ryhmän ulkopuolisilla ei ole oikeutta kertomuksen lukemiseen ja ryhmässä keskustellut asiat ovat salassa pidettäviä

Ryhmässä voidaan sopia pedagogisista ja opiskeluhoollollisista tukitoimista sekä ohjauksesta koulun ulkopuolisiin tahoihin, esim. perheneuvola, psykiatria, lastensuojelu, sosiaalihuolto jne.

LIITE 7. Yksilökohtaisen opiskeluhooltapaamisen lupa-asiakirja

Aika: _____
Oppilaan/opiskelijan nimi: _____
Henkilötunnus: _____
Huoltaja(t): _____
Asia: _____
_____

Annan suostumukseni siihen, että seuraavat henkilöt saavat olla läsnä asian käsittelyssä:

Nimi:	Asema:
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Päiväys: _____

Oppilaan/opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys:

_____

Huoltajan/huoltajien allekirjoitus ja nimenselvennys:

_____

LIITE 8. Opiskeluhoitokertomus

KIRJAUSTIEDOT ___/___ 20__

Oppilas/opiskelija:

Kirjauksen tekijä, ammatti- tai virka-asema:

Kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa:

Asian vireille panija:

Asian aihe:

Tähän mennessä toteutetut toimenpiteet (yhteistyö eri tahojen kanssa) sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet:

Tiedot asian käsittelystä, tehdyt päätökset, toimenpiteet ja aikataulu:

Toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot:

LIITE 9. Lupa oppilasta/opiskelijaa koskevan tiedon luovuttamiseen

Oppilaan/opiskelijan nimi: _____

Henkilötunnus: _____

Tiedon luovuttaja: _____

Tiedon vastaanottaja: _____

Mitä tietoa lupa koskee: _____

_____

Tiedon luovuttamisen
tarkoitus: _____

_____

Päiväys: _____

Luvan antajan/antajien
allekirjoitus ja nimenselvennys:

_____

Luvan antaja voi olla oppilas/opiskelija tai tämän huoltaja. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi asiassaan. Mielipiteen huomiointiin vaikuttavat lapsen ikä, kehitystaso sekä se, millaisesta asiasta on kysymys. Arvion näistä tekee oppilashuollon ammattilainen (kuraattori, terveydenhoitaja tai psykologi).

Lupa on tarkoitettu ainoastaan kyseisen luvan sisällön mukaiseen tarkoitukseen. Lupa tietojen luovuttamiseen myöhemmin tai toisessa yhteydessä on pyydettävä erikseen huoltajalta tai oppilaalta/opiskelijalta.

LIITE 10. Lastensuojeluilmoitus

Velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus

Ilmoitusvelvollisuus koskee *koko koulun henkilökuntaa*. Ilmoitus on tehtävä salassapitosäädösten estämättä. Lastensuojeluilmoituksen tekoa ei saa viivästyttää delegoimalla ilmoituksen tekemistä esimerkiksi esimiehelle, kuraattorille, terveydenhoitajalle tai muulle yhteistyötaholle. Ilmoituksen tekemiseen on velvoitettu se henkilö, joka on saanut tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta.

Ilmoitus on tehtävä viipymättä saadessa tietoa mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta. Ilmoitusvelvollisuutta ei poista se, että arvioi jonkun muun jo tehneen ilmoituksen samasta asiasta. Ilmoitusvelvollisuus ei poistu myöskään silloin, kun ilmoitusvelvollinen tietää lapsen olevan jo lastensuojelun asiakkuudessa.

Lastensuojeluilmoitus on tehtävä viipymättä kun saa tietoonsa mahdollisesta lapsen tarpeiden laiminlyönnistä, lapsen heitteillejätöstä, pahoinpitelystä tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai niiden epäilystä tai uhkasta. Pahoinpitely tai seksuaalisen hyväksikäytön tieto, epäily tai uhka edellyttävät suoraa yhteydenottoa myös poliisiin HETI ja poliisin sekä lastensuojelun antamien ohjeiden ehdotonta noudattamista. Koulun henkilökunta on velvollinen saadessaan tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta tekemään lastensuojeluilmoituksen henkilökohtaisesti. Ilmoitusvelvollisella ei ole mahdollisuutta tehdä ilmoitusta nimettömänä vaan ilmoittajaksi merkitään aina se, joka on saanut tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta. Vanhemmille ja/tai oppilaalle voi etukäteen kertoa, että on velvoitettu tekemään lastensuojeluilmoituksen. Keskustelu ei poista ilmoitusvelvollisuutta, opettaja tai kukaan muukaan koulun henkilökuntaan kuuluva ei voi arvioida lastensuojelun tarvetta eikä lähteä selvittämään asiaa. Vanhemmille ja lapselle ei saa kertoa pahoinpitely tai seksuaalisen hyväksikäytön tapauksissa, tai niiden epäily- tai uhkatilanteissa ilmoituksen tekemisestä ilman lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja poliisin lupaa.

Ilmoituksen tekemättä jättämisen peruste ei voi olla pelko esimerkiksi yhteistyön katkeamisesta vanhempien kanssa.

Ilmoituksen tekemättä jättämisestä voi olla sekä rikosoikeudellisia seuraamuksia, että se voi vaarantaa lapsen hengen ja turvallisuuden tai estää lapsen oikeuksien toteutumisen. Tukea voi pyytää lastensuojelusta, kuraattorilta tai esimieheltä. Kuitenkaan ilmoituksen tekeminen tai sisältö ei kuulu esimiehelle tai koulun muulle henkilökunnalle.

Ilmoituksen aiheena voi olla myös se, että lapsen hoidossa tai huolenpidossa havaitaan muutoin puutteita tai osaamattomuutta, jotka vaarantavat lapsen hyvinvointia. Ilmoituksen syynä voi olla lapsesta huolehtivan aikuisen päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai oman hoidon laiminlyöminen tai myös arjen tukiverkon puuttuminen silloin, kun se saattaa vaarantaa lapsen hyvinvointia. Lisäksi ilmoituksen aiheena voivat olla lapsen oma päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelma, rikoksilla oireilu tai lapsen itsetuhoisuus.

Muu lapsen kehitystä vaarantava olosuhde voi olla esimerkiksi lapsen kehitykseen todennäköisesti vaikuttavat vanhemman ja lapsen väliset vakavat vuorovaikutusongelmat, jatkuva koulunkäynnin laiminlyöminen sekä tilanne, jossa lapsi joutuu kantamaan ikätasoonsa nähden suhteetonta vastuuta perheen arjesta esimerkiksi vanhemman sairauden vuoksi. Joissakin tilanteissa myös perheen erittäin heikko taloudellinen tilanne saattaa vaarantaa lapsen huolenpitoa tai kehitystä, jolloin lapsen tilannetta parannetaan antamalla taloudellista tukea esimerkiksi lastensuojelullisin perustein. Ilmoitus tulee tehdä myös havaittaessa edellä lueteltujen lisäksi muita vastaavia syitä, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää.

Jos on epävarma siitä, tulisiko tietyissä tilanteissa tehdä lastensuojeluilmoitus, voi kysyä neuvoa kunnan sosiaalitoimesta ilmaisematta lapsen henkilöllisyyttä.